

գործութիւնը: Ճշմարիտ է, այդ բանի համար անհրաժեշտ է հաւատալ իւր հոգւոյ էութեանը—աստուածային մասնիկին, որը ենթակայ չէ ոչ փոփոխութեան, ոչ նուազման, ոչ էլ տանջանքների կամ ոչնչացման: Միայն, ի նրկատի ունենալով ձեր նամակը, հիմք ունիմ կարծելու, որ հաւատում էք այդ բանին. իսկ եթէ չէք հաւատում, վերջ ի վերջոյ այդ բանին կգաք:

Թող Աստուած օգնէ ձեզ և ամենից առաջ նա, որ ձեր մէջն է:

Մ. Վ.

ՕՏԱՐ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՅ ԵԿԵՂԵՑԻ

Տարւոյս փետրուար ամսին մէկը Պետերբուրգի Խաճակեան տաճարից, աղքատութիւնից ստիպուած՝ դողացել էր յիսուն հազարի արժողութիւն ունեցող մարդարիտներ, որոնք յետոյ դադանի ոստիկանութեան ձեռք առած խիստ միջոցներով առանց պակասութեան գտնուեցան: Գողացողը յանձնուեցաւ դատարանի, որը դատապարտեց նրան եօթը տարուայ տաժանակիր աշխատանքի: Այս առթիւ „Новости“-ի մէջ հետեւալ ղիտողութիւններն ենք կարդում: Արդեօք եկեղեցիներում և վանքերում հարկաւոր են արժէքաւոր իրեր: Այն մարդիկ, որոնք թէև ոճրագործութեան ծանօթ չեն, բայց թոյլ կամք ունին, գայթակղւում են եկեղեցիների մէջ այգպիսի թանկազին իրեր ատենելով: Նոյն բանն է պատահել և յիշեալ գողի հետ, որը հրապուրուելով Խաճակեան տաճարի հարստութիւնից, չար միտք յղացաւ, բայց բարեբաղդաբար չկարողացաւ այդ մտադրութիւնը գլուխ բերել:

Հարաւային Ռուսաստանի գերմանական գործարանատներում և ընդհանրապէս գերմանական մեծ ձեռնարկութիւններին մէջ բանուոր դասակարգը պատկանում է ուղղափառ դաւա՛նութեան: Իսկ այն հանդամանքը, որ ստիպում է ուղղափառ գիւղացի ծնօղներին իրենց երեխաներին գերմանական ծառայութեան տալու, արհեստանոցների պահասութիւնն է, որտեղից պէտք է դուրս գային դարձիւններ, կօշկակարներ ևլն: Այսպիսի արհեստաւորաց դպրոցների կարիքը ոչ միայն քաղաքներում, այլ և գիւղերում տարէցտարի աճում է:

Ամէն մի գերմանացի տանտէր ծառայութեան կանչելով մի ուղղափառ երեխայի, նախ և առաջ ստիպում է նորան ձրի ծառայել 5—6 տարի, այսինքն 15—16 տարեկանից սկսած մինչև կատարեալ հասակ ունենալը. իսկ փոխարէնը տանտէրը պարտաւորւում է ծառային միայն կերակրել, հագցնել և սովորեցնել: Տարիներ անցնելուց յետոյ արդէն տանտէրը ամսական 10—15 մանէթ ռոճիկ է կապում և այդ ռոճիկով էլ ռուսը ծառայում է ուրախութեամբ: Սակայն մարմնական զրկանքը այնքան ցաւ չի պատճառում, որչափ հոգեկան զրկանքը, որ ժննենում է ուղղափառ երիտասարդը գերմանական մթնոլորտում: Երեխաները, գերմանական որևէ կոլօնիայում առանց դրսի աշխարհի հետ շփուելու մնալով մի քանի տարի շարունակ, բոլորովին սառում են մայրենի լեզուից, մոռանում են ազգային ուովորութիւնները, կրօնական արարողութիւնները և մինչև իսկ սկսում են արհամարհանքով նայել ուղղափառութեան վերայ: Դորա փոխարէն նոքա սովորում են գերմանական լեզուն, տօներին յաճախում են նոցա աղօթատները, ուշադրութեամբ լսում են պաստորների քարոզները: Իսկ երբ նոյն այդ դաստիարակ գերմանացիները այցելում են իրենց աշխատաւորների ծնօղներին, չեն քաշւում գովաբանելու բողոքականութիւնը և վատաբանելու ուղղափառութիւնը, ծաղրելով ռուս եկեղեցու բարդ կարգերը, ռուս հոգևորականութեան թոյլ կողմերը, յաճախակի տօները, պասերը ևլն:

Այս բոլորն ի նկատի առնելով՝ կասկածի տեղ չի մնում, որ գերմանական դաստիարակութիւնը մեծապէս նպաստում է զանազան կրօնական աղանդների յառաջ գալուն, ի թիւս որոց շտունդիզմի, որի դէմ տարիներից ի վեր կռուում է ոչ միայն հոգևորականութիւնը, այլ և քաղաքական իշխանութիւնը: Եւ լրագիրը այս բոլորի միակ դարման համարում է գիւղական հոգևորականութիւնը, որ իւր արթնութեամբ և աշխատանքով կարող է իւր հօտը ուղղափառ կրօնի և բարոյականութեան մէջ պահել:

Հարուստ եկեղեցիները դժուար է ապահովել խիստ ջերմեռանդ աղոթաւորներից, որոնցից մէկն էլ դատապարտեալն էր: Այդ պատճառով էլ յօդուածագիրը առաջարկում է, որ չափազանց արժէքաւոր նուիրաբերութիւնները որոշ նպատակի համար դորժ դրուին, որպէս զի ի մի ժողովուրդով իրենց փայլով աղոթաւորի մէջ չար միտք չծնեցնեն:

— Բոլորին յայանի է այն յաջողութիւնը, որ ունեցաւ Ռուսական եկեղեցին 1898 թուին, երբ նեստորական եպիսկոպոս Մար—Յովհանն քսան հազար ասորիներէ հետ մտաւ Օրթոդոքս եկեղեցու գիրկը, թողնելով տասնեակ դարերի կեանք ունեցող մայրենի եկեղեցին: Նեստորական եկեղեցուն հաւատարիմ մի հատուած միայն քաշուել է Բիւրդիստանի անմատչելի սարերը, այնտեղ աղօթելու մայրենի եկեղեցու յարկի տակ:

Ռուսաց եկեղեցին Ուրմիայում գտնելով իրեն հետևող այսպիսի մեծ բաղմութիւն՝ ընտան է, որ նրա նիւթական և բարոյական կարիքներն էլ հոգալու հարկաւորութիւնը զգար: Վերջին ժամանակներս քարոզիչներ են ուղարկւում այդ երկու օգնութիւնները հասցնելու. բայց բանն այն է, որ ռուս քարոզիչները ամէն մի քայլում հարկադրուած են ընդհարուելու ամերիկական միսիոնարներէ հետ, որոնք ունենալով աւելի հարուստ միջոցներ՝ աւելի և յաջողութիւն են ունենում: Перк. Вѣст. նկարագրում է, թէ ինչպիսի եռանդով են գործում ամերիկական միսիոնարները: Ամերիկական պրեսբիտերեան եկեղեցու ներկայացուցիչները առաջին անգամ Ուրմիա քաղաք են կոխում 19-րդ դարու երկրորդ քառորդին: Նոքա շատ չանցած այստեղ տպարան բանալով տպում են կրօնական բովանդակութեամբ գրքեր: Ասորական լեզուով նոր Կտակարան են տպում նիւ—Նօրկում և տարածում ժողովրդի մէջ: Ներկայումս նոքա համարեա թէ բոլոր գիւղերում իրենց հետևողներն ունին և իրենց եկեղեցիները, ուր ժամապաշտութիւնը կատարուում է անխափան կերպով: Ունին այդ գործի համար պատրաստուած յատուկ քարոզիչներ. բոլոր գիւղերում դպրոցներ են պահում, որոնց մէջ դաս են աւանդում իրենց մօտ կրթուած ասորիներ: Երեցականների տպարանը անգագրում գործում է և ամէն ամիս ի լոյս է ընծայում «Լուսոյ ճառագայթ» հանդէսը, որ արդէն բաւական ապացոյց է, թէ նոցա գործունէութիւնը ինչ աստիճանի յաջողութեամբ առաջ է ընթանում:

—, Перк. Вѣст. 14 համարում խմբագրական մի յօդուած է տպուած, որի մէջ հանգամանօրէն ցոյց է տրւում, թէ գերմանական կրթութիւնը ինչպէս է նպաստել շտունդիզմի առաջ գալուն:

— „Гражданинъ“ լրագրի վերջին համարներից մէկում հոգեորականութեան անդործութեան մասին մի յօդուած է տպուած: Լրագիրը հարցնում է. «Ինչո՞ւ ներկայումս եկեղեցին լռութիւն է պահպանում, մինչ լիչացած և դաշթահողութեան քար դարձած հաղարաւոր հոգիներ այնպիսի յանգձնութեամբ մօտենում են նորան և չարամտօրէն պահանջում, որ խունկ ծխէ իտելիգենցիայի առաջ: Լռութիւն պահպանող եկեղեցուն լրագիրը համեմատում է մի հարստութեամբ յղիւցած տաճարի, որի դռները թէև դոց են, բայց պահապանները քնած են այնպէս խոր, որ դողը կարողանում է ջարդել պատուհանները, ներս մտնել և հարստութիւնը գողանալ:

Լրագիրը լռութեան պատճառը հետեւեալ կերպով է բացատրում. եկեղեցին նորա համար չէ լուռ, որ իւր որդւոց վերայ սառնասրտութեամբ է նայում, այլ որ ինքը բռնուած է հիւանդութեամբ. իսկ այդ հիւանդութիւնը յօժար հոգու և տկար մարմնոյ մէջ եղած անհաւասարակշռութիւնն է: Ի՞նչ է եկեղեցու մարմինը: Եկեղեցու մարմինն են կազմում հոգին արտայայտող միջոցները, նորա կենսական ստեղծագործութեան գործարանները, նորա ներգործութիւնը մարդոց վերայ. կարճ ասած, եկեղեցու մարմինն է նորա կառավարութիւնը: Քրիստոս Փեթսեմանի պարտիզում աղօթելու ժամանակ վշտահար արիւն քրտինք էր մտել, մինչ աշակերտները մի ժամ անգամ արթուն մնալու կարողութիւն չունեցան: Ինչո՞ւ չխոստովանել, որ եկեղեցին էլ առաքեալներից աւելի թոյլ գտնուելով այսօր, իւր ժողովրդի կեանքի ամենածանր ընկերն է մտել, երբ վաստակեալների և բեռնաւորների ամբողջ շարքեր դալիս են դէպի նա և այդ քնից դարթեցնել կամենում: Ինչո՞ւ չհաւատալ, որ նա կգարթնի վերջապէս այդ քնից և միջոց կգտնէ հոգեւոր կարիքներ հոգալու և կազդուրելու հոգեւոր զինուորութեան սպառնալով յոյժերը:

— „Церк. Вѣст.“ 13 համարում մի հետաքրքրական հարց է տրուած, որ աւելի հետաքրքրական է իւր պատասխանով:— Կարելի՞ է արդեօք հրէային աճուրդով տալ դիւղում եղած եկեղեցական ջրաղացը:— Թէև օրէնքների մէջ հրէաների նկատմամբ այդպիսի սահմանափակում չի արուած, բայց գործնական կեանքում ըստ միջոցները պէտք է ձեռք առնել, որպէս զի եկեղեցական գոյքը այլահաւատների չը յանձնուի շահագործելու, մանաւանդ հրէաներին: